

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

SLUTLIGT BESLUT
2024-04-29
Stockholm

Mål nr
ÖP 5901-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, slutliga beslut 2023-04-11 i mål nr P 913-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

Rans sameby, 895400-3672
c/o S J

Motpart

1. A H
2. K H
3. R H
4. S-Å N
5. L N

Ombud för 1 – 5:
J M

6. Sorsele kommun
924 81 Sorsele

SAKEN

Avvisat överklagande

Dok.Id 2048741

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens slutliga beslut och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Rans sameby har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens beslut och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för prövning i sak.

Sorsele kommun, A H, K H, R H, S-Å N och **L N** har motsatt sig att mark- och miljödomstolens beslut ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Rans sameby har anfört i huvudsak följande. Ammarnäs är ett kärnområde för samebyn, både som renbetesområde och samlingsställe. Renar kan beta även inom exploaterade områden. Mindre skygga djur och renar som är i stort behov av näring väljer det bete som är möjligt att tillgå, givet den situation de befinner sig i. Renskötselområdet är starkt påverkat av exploateringar och det möjliga renbetesområdet har minskat kraftigt. Det är därför av nytta för renskötseln att renar i vart fall under barmarkstiden inom året-runt-markerna kan nyttja även exploaterade områden. Att renar betar inom tätbebyggt område i Ammarnäs by är dokumenterat. Det är därför samebyns uppfattning att tätbebyggt område i Ammarnäs också är renbetesmark. För medlemmar i samebyn fungerar några av bodarna inom Lapplatsen också till förvaring, en funktion som inte är att förringa. Samebyn och Ammarnäs sameförening samverkar genom både Samegården och Lapplatsen. Vid Lapplatsen som ligger i anslutning till Samegården finns den autentiska utemiljö som används vid traditionell kunskapsöverföring, vid språkutbildning i samiska samt vid dokumentation av gamla berättelser och kulturmiljö. Samebyn håller också i stort sett alla sina interna möten här. Den kulturella betydelse som planområdet har för utövandet av renskötselrätten bör beaktas. Den samiska kulturen och utövandet av denna går inte att separera från utövandet av renskötseln. Dessa omständigheter innebär sammantaget att samebyn berörs av planbeslutet på ett sådant sätt att den ska tillerkännas klagorätt.

Rans sameby har gett in en bild som uppgetts visa att renar betar ca 100 meter från bodarna inom planområdet.

Sorsele kommun har anfört i huvudsak följande. Renskötselrätten kan i praktiken inte utnyttjas inom planområdet, eftersom det är fråga om ett bebyggt område. Renskötselrätten påverkas därmed inte av detaljplanen, varför samebyn saknar klagorätt.

A H, K H, R H, S-Å N och **L N** har anfört i huvudsak följande. De äger bostadsbyggnaderna som är belägna längst söderut inom planområdet. Detaljplanen syftar framför allt till att bekräfta befintliga bebyggelseförhållanden och att möjliggöra för dem att stycka av tomterna för att inneha dem med äganderätt i stället för med nyttjanderätt. En jämförelse måste ske mellan förhållandena före detaljplanens antagande respektive efter denna tidpunkt för att avgöra om detaljplanen innebär en ändring som går samebyn emot. Några konkreta invändningar om vilken förändring eller framför allt försämring av de faktiska förhållandena som detaljplanen kommer att innebära för samebyn är svåra att utläsa av överklagandet. Det går inte att tillskriva samebyn klagorätt över detaljplanen enbart på den grunden att renar eventuellt kan komma att beta inom planområdet, då detta bete i sammanhanget måste ha en ytterst marginell påverkan på tillgången till föda. Påverkan är därför inte sådan att samebyn ska anses berörd av detaljplanen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Rättsliga utgångspunkter

Som mark- och miljödomstolen konstaterat uppfyller Rans sameby kravet på att före utgången av granskningstiden skriftligen ha framfört synpunkter på detaljplanen som inte blivit tillgodosedda (jfr 13 kap. 11 § plan- och bygglagen, 2010:900, PBL).

Avgörande för om samebyn ska anses ha rätt att överklaga beslutet om antagande av detaljplanen blir därmed om beslutet angår samebyn och om det har gått samebyn emot (se 13 kap. 8 § PBL och 42 § förvaltningslagen, 2017:900).

Huruvida ett beslut ska anses ”angå” någon beror bland annat på beslutets effekter. För klagorätt brukar i rättspraxis krävas att beslutet antingen påverkar klagandens rättsliga ställning eller rör ett intresse som denne har och som på något sätt har erkänts av rättsordningen. Härutöver har i praxis i vissa fall klagorätt tillerkänts klagande som företrätt ett beaktansvärt intresse. Enligt den praxis som vuxit fram i fråga om överklagande av detaljplaner anses sådana beslut främst angå ägare av de fastigheter som ligger inom planområdet eller som gränsar till detta eller som endast åtskiljs från det av en gata eller väg. Även berörda bostadsrättshavare, hyresgäster och boende har ansetts ha klagorätt. I ett avgörande har Mark- och miljööverdomstolen funnit att ett bolag, som haft ett nyttjanderättsavtal inom planområdet och vars möjligheter att fortsätta bedriva verksamhet bedömts kunna komma att påverkas av detaljplanen, haft rätt att överklaga antagandebeslutet. Ytterst måste dock klagorätten bedömas mot bakgrund av bestämmelsen i 42 § förvaltningslagen. (Se här till rättsfallen NJA 2015 s. 976, NJA 2017 s. 421 och NJA 2022 s. 895 samt MÖD 2019:19.)

En sameby är en juridisk person som företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennäringen i övrigt (se 10 § andra stycket rennäringslagen, 1971:437). Renskötselrätten, som kan beskrivas som en ”starkt skyddad bruksrätt av speciellt slag”, är av civilrättslig karaktär och omfattas därmed av bland annat reglerna om egendomsskydd i 2 kap. 15 § regeringsformen (se NJA 2020 s. 3, *Girjasdomen*, p. 16). I renskötselrätten ingår, utöver att använda byns betesområde för renbete, bland annat att på utmark inom byns betesområde uppföra förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för renskötelsen (se 15 och 16 §§ rennäringslagen).

I 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen anges att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Det som sägs i bestämmelsen avspeglar i viss mån folkrättsliga principer om tillvaratagandet av etniska minoriteters rättigheter. Högsta domstolen har uttalat att bestämmelsen ger uttryck för ett mål för samhällelig verksamhet även om den i sig inte ger upphov till några rättigheter för enskilda. Den kan ändå få viss materiell betydelse vid sådan rättstillämpning där det är fråga om att väga olika faktorer mot varandra. Samernas

intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en sådan avvägning tillmätas särskild vikt (se *Girjasdomen* p. 92). I Renmarkskommitténs delbetänkande *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46, har renskötsel beskrivits som ett särskilt viktigt sätt att bevara samiska traditioner och sedvänjor. Detta då den bidrar till att erfarenhetsbaserad, traditionell samisk kunskap bibehålls, utvecklas och överförs mellan generationer. Den samiska kunskapen är till stor del inte nedtecknad utan överförs genom muntligt berättande. Renskötselarbetet utgör en samlingspunkt där berättande kan ske och kunskap överförs mellan generationer. (Se a.a. s. 173 f.).

Mark- och miljööverdomstolen har i MÖD 2007:35 uttalat att renskötselrätten är en sådan särskild rätt till fastighet som för en sameby medför talerätt i mål och ärenden som gäller ändrad användning av den mark som renskötseln utövas på. I det aktuella målet som gällde en anmälan enligt 12 kap. 6 § miljöbalken skapade anmälan dock inte i sig några rättigheter för anmälaren, varför samebyn ansågs sakna rätt att överklaga länsstyrelsens beslut.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Den aktuella detaljplanen har som syfte att skapa förutsättningar för att tre befintliga bostäder i planområdets södra del ska kunna styckas av från kommunens fastighet Y. Planen syftar också till att stärka skyddet för kulturmiljöområdet

Lapplatsen. Lapplatsen är en samisk kyrkstad som funnits sedan 1860-talet och som i dag består av ett 15-tal bodar med kyrka, klockstapel och begravningsplats. De tre bostadshusen är belägna direkt söder om Lapplatsen på mark som i dag är planlagd som allmän plats för park eller plantering. Detaljplanen innebär att bostäderna i stället planläggs som kvartersmark för bostäder för att bekräfta pågående markanvändning. I syfte att reglera eventuell tillkommande bebyggelse inom kvartersmarken så att den inte påverkar kulturmiljön vid Lapplatsen har bestämmelser tagits in i planen avseende bland annat bebyggelsens omfattning, utformning och placering. Planen reglerar att största byggnadsarea är 20 procent av fastighetsarean och att minsta fastighetsstorlek är 620 m². De tre bostadshus som i dag finns inom denna del av planområdet har en byggnadsarea som varierar mellan ca 45 och 80 m². Med beaktande av planens bestämmelser kan tillkommande

byggrätter som möjliggörs för bostadsfastigheterna komma att få en påverkan på området.

Planområdet ligger inom samebyns renskötselområde. Marken utgör så kallad året-runt-mark där renskötsel får bedrivas under hela året. Enligt samebyn kan renar beta inne i Ammarnäs tätort och i närheten av planområdet. Samebyn har även anfört att dess medlemmar använder bodar inom området för förvaring, att samebyn håller i stort sett alla interna möten där samt att området har betydelse för utövandet av renskötelsen, då platsen används till traditionell kunskapsöverföring och språk-utbildning. Mot denna bakgrund och med beaktande av detaljplanens syften bedömer Mark- och miljööverdomstolen att samebyns renskötselrätt kan komma att påverkas av planen. Samebyn får därmed anses vara berörd på ett sådant sätt att den har rätt att överklaga detaljplanebeslutet. Beslutet får även anses ha gått samebyn emot. Mark- och miljödomstolens beslut ska därför undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt behandling.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Gösta Ihrfelt och Rikard Backelin, referent, samt tekniska rådet Ewa Andrén Holst.

Föredragande har varit Henrik Jansson.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

PROTOKOLL
2023-04-11
Handläggning i
parternas utelokal

Aktbilaga 22
Mål nr P 913-22

RÄTTEN

Rådsmannen Fredrik Henriksson och tekniska rådet Britt-Inger Rönnbäck

PROTOKOLLFÖRARE

Beredningsjuristen Sofie Öberg

PARTER

Klagande (i nu aktuell del)

Rans sameby
Kvarnbrännavägen 6
922 75 Åmsele

Motpart

Sorsele kommun
924 81 Sorsele

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Kommunfullmäktige i Sorsele kommun den 28 februari 2022 i ärende nr 2021/619-214 § 11

SAKEN

Detaljplan för delar av fastigheterna X och Y i Sorsele kommun; nu fråga om avvisning

Mark- och miljödomstolen antecknar följande.

Samhällsbyggnadsnämnden i Sorsele kommun beslutade den 26 juni 2018 att anta detaljplan för delar av fastigheterna X och Y. Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen av Ammarnäs sameförening och Rans sameby. Mark- och miljödomstolen avvisade Rans samebys överklagande då samebyn inte ansågs ha klagorätt.

Samebyn överklagade beslutet till Mark- och miljööverdomstolen som inte meddelade prövningstillstånd. Mark- och miljödomstolen upphävde sedan detaljplanen på Ammarnäs sameförenings talan, då ett standardförfarande tillämpats vid antagandet av planen och domstolen bedömde att planen krävde ett s.k. utökat planförfarande.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: umea.tingsratt@dom.se www.domstol.se, Info om vår personuppgiftsbehandling: www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta oss		måndag – fredag 08:00–16:00

Kommunfullmäktige i Sorsele kommun har därefter, genom beslut den 28 februari 2022, på nytt antagit en detaljplan för delar av fastigheterna X och Y. Kommunfullmäktiges beslut har överklagats till mark- och miljödomstolen av bl.a. Rans sameby. Överklagandet behandlas i nu aktuellt mål.

Efter föreläggande har Rans sameby utvecklat grunderna för sin klagorätt (se aktbilaga 21).

Mark- och miljödomstolen meddelar

SLUTLIGT BESLUT (i del av målet)

Mark- och miljödomstolen avvisar Rans samebys överklagande.

SKÄL FÖR BESLUTET

Av 13 kap. 8 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, och 42 § förvaltningslagen (2017:900), FL, följer att ett beslut om att anta en detaljplan får överklagas av den som beslutet angår, om beslutet har gått denne emot. Enligt 13 kap. 11 § PBL gäller dessutom som huvudregel att endast den som har framfört skriftliga synpunkter före utgången av granskningstiden får överklaga beslutet att anta detaljplanen.

Av handlingarna i målet framgår att Rans sameby har framfört synpunkter på detaljplanen före utgången av granskningstiden där de motsätter sig kommunens planändring. Synpunkterna har inte blivit tillgodosedda och Rans sameby uppfyller därmed kriterierna enligt 13 kap. 11 § PBL.

För klagorätt måste beslutet därutöver angå Rans sameby. För klagorätt brukar i rättspraxis krävas att beslutet antingen påverkar den klagandes rättsliga ställning eller rör ett intresse som denne har och som på något sätt har erkänts av rättsordningen.

Enligt 9 och 10 §§ rennäringslagen (1971:437) har en sameby till ändamål att för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja renskötelsen inom byns betesområde och företräder medlemmarna i frågor som rör renskötserätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennäringen i övrigt. Renskötserätten inkluderar bland annat

rättigheter avseende renbete, uppförandet av anläggningar som behövs för renskötsel, jakt och fiske (se 15–25 §§ samma lag och jfr ”Girjasdomen” NJA 2020 s. 3).

Rans sameby har renskötselrätt inom planområdet. Renskötselrätten är en sådan särskild rätt till fastighet som för en sameby kan medföra rätt att överklaga ett beslut om att anta en detaljplan. Planområdet avser emellertid bebyggt område beläget i centrala Ammarnäs tätort. Mark- och miljödomstolen bedömer att samebyns renskötselrätt i praktiken inte kan utnyttjas på platsen och att rättigheten därmed inte påverkas av den aktuella detaljplanen. Mot denna bakgrund kan det överklagade beslutet inte anses påverka renskötselrätten på sådant sätt att beslutet av denna anledning ska anses angå Rans sameby i den mening som avses i 42 § FL.

Rans sameby har vidare framhållit områdets kulturhistoriska betydelse för samebyn och dess medlemmar, samebyns historiska koppling till platsen samt att samebyn är det organ genom vilket de enskilda samerna gemensamt för talan i frågor som berör dem. Domstolen betvivlar inte att området har särskild betydelse för medlemmarna i samebyn. Aspekter som kulturhistorisk betydelse och historisk koppling ligger dock utanför samebyns formella ändamål och kan därför, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, inte medföra klagorätt för Rans sameby. Inte heller i övrigt har Rans sameby framfört någon omständighet som gör att beslutet att anta detaljplanen kan anses angå samebyn i den mening som avses i 42 § FL.

Eftersom Rans sameby inte har visat att samebyn har klagorätt ska överklagandet avvisas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (MMD- 11)

Överklagande senast den 2 maj 2023

Sofie Öberg

Protokollet uppvisat/

Hur man överklagar

MMD-11

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från beslutets datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i beslutet.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.